

ETNIČKA DISTANCA GRAĐANA REPUBLIKE SRPSKE I FEDERACIJE BiH PREMA NARODIMA BIVŠE SFRJ

Srđan Puhalo¹

Partner Marketing Consulting Agency, Banja Luka

Rad prikazuje istraživanje Etničke distance kod građana Bosne i Hercegovine. Istraživanje je sprovedeno Bogardusovom Skalom socijalne distance, na 1000 ispitanika Federacije BiH i 850 ispitanika Republike Srpske.

Građani Federacije Bosne i Hercegovine najviše odbacuju Rome, potom Albance i Makedonce. Slijede Srbi i Crnogorci, dok se najmanje odbacuju Slovenci i Hrvati. Predrasude građana Federacije Bosne i Hercegovine prema Romima, Albancima i Makedoncima, mnogo su važnije za odbacivanje ili prihvatanje ponuđenih odnosa, nego što je bilo otvoreno neprijateljstvo i ratni sukob sa Srbima, Crnogorcima i Hrvatima. U Federaciji Bosne i Hercegovine postoji razlika u stepenu etničke distance Bošnjaka i Hrvata prema narodima koji su živjeli u bivšoj SFRJ. Hrvati više odbacuju ponuđene odnose nego Bošnjaci.

Građani Republike Srpske najmanje prihvataju bosanske Muslimane (Bošnjake) i Rome. Slijede Hrvati, Slovenci i Makedonci, a najmanje se odbacuju Crnogorci. Građani Republike Srpske odbijaju da oni ili članovi njihove porodice stupe u brak sa pripadnikom drugog naroda. Takođe se protive i bilo kakvoj mogućnosti da pripadnici drugih naroda nađu na nekom rukovodećem položaju u društvu, ili bilo kojoj situaciji gdje bi sami bili u podređenom položaju u društvu u odnosu na pripadnike drugih nacionalnosti.

Ključne riječi: etnička distanca, Bosna i Hercegovina.

Rat koji se vodio na teritoriji Bosne i Hercegovine okončan je krajem 1995. godine dolaskom snaga UN i potpisivanjem Dejtonskog sporazuma. Bosna i Hercegovina koja je u bivšoj SFRJ predstavljala bastion bratstva i jedinstva, postala je zemlja u kojoj žive tri_duboko zavađena i podjeljena, naroda.

¹ Adresa autora: puch@inecco.net

Šest godina kasnije, istraživali smo koliko su građani Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske spremni da uspostave socijalne odnose među sobom, ali i sa drugim narodima nekadašnje SFRJ

ETNIČKA DISTANCA

Pojam socijalne distance u socijalnu psihologiju uveo je E. Bogardus, a pod uticajem sociologa Parka. Park je pod socijalnom distancom podrazumijevao različite stupnjeve razumijevanja i osjećanja intimnosti koji se javljaju u različitim socijalnim situacijama i socijalnim odnosima, a Bogardus je formirao izvjestan broj "adekvatnih interpretacija i gradacija" tog osjećanja intimnosti. Odabrao je sedam različitih vrsta socijalnih odnosa, koji se međusobno razlikuju u pogledu stepena intimnosti koji je u njima prisutan.

Počevši od najintimnijeg, to su sljedeći odnosi:

1. Blisko srodstvo putem braka,
2. Članstvo u istom klubu kao izraz bliskog prijateljstva,
3. Susjedstvo, stanovanje u istoj ulici,
4. Zaposlenje u istoj profesiji,
5. Državljanstvo, stalni stanovnik jedne države,
6. Samo posjetilac zemlje i
7. Isključenje iz zemlje.

Neke dileme vezane za korišćenje skale socijalne distance su metodološke, a neke teorijske prirode. Važniji je teorijski problem: šta je socijalna distanca, kakva je njena veza sa stavom? Da li su to isti pojmovi koji su dobili različita imena zato što su potekli iz dva različita izvora? Ili je distanca jedna od komponenti stava, možda konativna? Ekstremno negativan stav u svakom slučaju zahtjeva više od odbijanja svih kontakata sa pripadnicima date grupe. Zato i skale socijalne distance, na svom ekstremnom negativnom polu nekada sadrže tvrdnje koje ne ostaju na distanciranosti.

Postoji više razloga zbog kojih se distanca ne može svesti samo na stav. Prvo, velika distanca nije uvijek znak neprijateljstva, negativnog stava, već i znak koliko je grupa prema kojoj se pokazuje distanca ispitaniku nepoznata, tuđa. Društvena distanca je, određena i društvenim normama koje postoje u društvu. Kastinski sistem, na primjer, zahtjeva jasnu i veliku socijalnu distancu između klase, koju ne zasniva na neprijateljstvu između kasti.

ISTRAŽIVANJE ETNIČKE DISTANCE U BiH POSLE RATA

Diplomski rad Branke Lučić ispitivao je etničku distancu i nacionalne stereotipije Srba u Srpskom Sarajevu. Rađen je u novembru 1996. godine i dao je veoma interesantne rezultate. Ispitivanje je pokazalo da se Srbi iz Srpskog Sarajeva

najviše distanciraju od Muslimana i Hrvata, a manje od Amerikanaca i Rusa, a najmanje od Srba iz Srbije. Stepem etničke distance povezan je sa uzrastom ispitanika (mlađi se manje distanciraju od starijih); obrazovanje oca (manju distancu pokazuju oni čiji otac ima završenu višu ili visoku školu); značaj nacionalne pripadnosti (više se distanciniraju oni koji pridaju veći značaj svojoj nacionalnoj pripadnosti); sindrom autoritarne ličnosti (više se distanciniraju autoritarniji ispitanici). Korelacije ispoljavanja etničke distance i nezavisnih varijabli su niske ali statistički značajne. Odnos prema stranim nacijama, Amerikancima i Rusima, nije isti. Srbi iz Srpskog Sarajeva pokazuju više distanciranja prema Amerikancima nego prema Rusima, vjerovatno zato što angažman Amerikanaca u toku rata procjenjuju kao neprijateljski i usmjeren protiv Srba. Odnos prema Rusima je, u poređenju sa drugim etničkim grupama, rekli bismo neutralan, ne pokazuju ni ekstremno odbijanje ni prihvatanje. Izrazito odbacivanje Muslimana, Hrvata i donekle Amerikanaca, izražena visoka distanca prema njima, upućuje na pretpostavku o postojanju etnocentrizma. Sopstvena nacija se doživljana kao izrazito slavna, značajna i istaknuta, a druge nacije kao različite, tuđe i neprijateljske (Lučić. 1997, str 55).

Istraživanje V. Turjačanina je izvršeno tokom novembra 1999. godine u Banjaluci, Prijedoru, Prnjavoru, Derventi i Doboju, u Republici Srpskoj. Predmet istraživanja bila je etnička distanca osnovaca, srednjoškolaca i studenata prema pojedinim narodima čiji su vojnici u sastavu SFOR-a, te prema nekim narodima sa područja bivše SFRJ. Rezultati istraživanja pokazuju da ispitanici najviše odbacuju odnose sa Albancima (tj etnička distanca je najveća), potom sa Romima, Bošnjacima, Njemcima, Hrvatima, Amerikancima, i Englezima, slijede Italijani i Španci, dok se najmanje odbacuju Rusi. Prihvatanje Srba je skoro stopostotno. Osnovci pokazuju najmanje prihvatanje odnosa sa pripadnicima drugih naroda, slijede srednjoškolci, dok su studenti najotvoreniji, tj najmanje distancirani. Razlike između ovih grupa su značajne u slučaju svih naroda i to na nivou 0.01. Ispitanici iz grada više prihvataju ponuđene odnose od ispitanika sa sela.

Etničku distancu i etničke stereotipe studenata psihologije (prva i druga godina studija) u Banjoj Luci i Sarajevu istraživali su Turjačanin, V., Čekrlija, Đ., Powell, S., Butollo, W. 2001. godine. Dobijeni rezultati pokazuju da studenti iz Sarajeva najviše odbacuju ponuđene odnose sa Srbima iz Republike Srpske, zatim Romima i Srbima iz Srbije. Najviše se prihvataju Bošnjaci iz Federacije BiH, kao i Bošnjaci koji su manjinski narod u Republici Srpskoj ili nekoj drugoj državi. Studenti iz Banje Luke najviše odbacuju ponuđene odnose sa pripadnicima romskog naroda, zatim Bošnjake iz Federacije BiH i Hrvate iz Hrvatske. Najmanje se odbacuju Srbi iz Republike Srpske i Srbije.

Predmet istraživanja

1. Utvrditi etničku distancu građana Federacije Bosne i Hercegovine prema narodima bivše SFRJ.

2. Utvrditi etničku distancu građana Republike Srpske prema narodima bivše SFRJ.

Metodologija

Istraživanje je obavljeno u periodu od 13. do 20 jula 2002. godine na cijeloj teritoriji Republike Srpske i Federacije Bosne i Hercegovine, a obavili su ga obučeni anketari Agencije PARTNER Marketing iz Banja Luke.

U istraživanju je korišćena modifikovana Bogardusova skala etničke distancije koja sadrži devet vrsta socijalnih odnosa u koje ispitanici mogu da stupe sa pripadnicima ponuđen naroda.. Odnosi su formulisani u obliku tvrdnji na koje se odgovara prihvatanjem ili neprihvatanjem datog odnosa.

Nacije prema kojima su utvrđene etničke distance u Fedraciji BiH su: Slovenci, Crnogorci, Hrvati, Albanci, Srbi, Makedonci, Romi.

U Republici Srpskoj utvrđena je etnička distanca prema: Slovencima, Crnogorcima, Hrvatima iz BiH, Muslimanima iz BiH (Bošnjacima), Makedoncima i Romima.

Ponudeni odnosi su:

1. Da posjećuje moju zemlju kao turista
2. Da stalno živi u mojoj zemlji ,
3. Da stanuje u mom susjedstvu, u istoj zgradi ili ulici ,
4. Da bude nastavnik u školi u mom mjestu
5. Da mi bude šef na poslu
6. Da ima rukovodeći položaj u mojoj zemlji,
7. Da se družim sa njim (njom) kao sa prijateljem,
8. Da moja sestra (brat) stupi u brak sa njim (njom)
9. Da stupam u brak sa njim (njom).

Federacija Bosne i Hercegovine – Struktura uzorka²

U Federaciji Bosne i Hercegovine ispitano je 1000 punoljetnih građana u regionima Bihaća, Tuzle, Zenice, Kiseljaka, Mostara, Čapljine i Sarajeva.

² U Bosni i Hercegovini od 1991 godine nije izvršen popis stanovništva, pa se za kreiranje uzorka koriste procjene Statističkih zavoda Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske.

Tabela1: Tip naselja

	Procenat	Broj ispitanika
Grad (više od 2000 stanovnika)	71,7 %	717
Selo	28,3 %	283
Ukupno	100 %	1000

Tabela2: Pol ispitanika

	Procenat	Broj ispitanika
Muškarci	48,8 %	488
Žene	51,2 %	512
Ukupno	100%	1000

Tabela3: Obrazovanje ispitanika

	Procenat	Broj ispitanika
Osnovna škola	12,1 %	121
Srednja škola	74 %	739
Viša i visoka škola	13,9 %	139
Ukupno	100%	1000

Tabela4: Starost ispitanika

	Procenat	Broj ispitanika
Od 18 do 35 godina	36,9 %	369
Od 36 do 50 godina	36,6 %	366
Preko 50 godina	26,5 %	265
Ukupno	100%	1000

Tabela5: Nacionalnost ispitanika

	Procenat	Broj ispitanika
Hrvat	31,8 %	318
Bošnjak	58,4 %	584
Srbin	6,9 %	69
Jugosloven	0,9 %	9
Ostali	2 %	20
Ukupno	100%	1000

Republika Srpska – Struktura uzorka³

Ispitivanjem je obuhvaćeno 850 punoljetnih građana Republike Srpske u regionima Prijedor, Banjaluka, Doboje, Bijeljina, Zvornik, Sokoca, Višegrad i Trebinje.

Tabela6: Tip naselja

	Procenat	Broj ispitanika
Grad (više od 2000 stanovnika)	40 %	340
Selo	60 %	510
Ukupno	100%	850

Tabela7: Pol ispitanika

	Procenat	Broj ispitanika
Muškarci	51,6 %	439
Žene	48,4 %	411
Ukupno	100%	850

Tabela8: Obrazovanje ispitanika

	Procenat	Broj ispitanika
Osnovna škola	23,7 %	201
Srednja škola	71,5 %	607
Viša i visoka škola	4,8 %	41
Ukupno	100%	850

Tabela9: Starost ispitanika

	Procenat	Broj ispitanika
Od 18 do 35 godina	36,8 %	313
Od 36 do 50 godina	32,8 %	279
Preko 50 godina	30,4%	258
Ukupno	100%	850

³ U Bosni i Hercegovini od 1991 godine nije izvršen popis stanovništva, pa se za kreiranje uzorka koriste procjene Statističkih zavoda Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske.

Tabela10: Nacionalnost ispitanika

	Procenat	Broj ispitanika
Hrvat	0,6 %	5
Bošnjak	3,1 %	26
Srbin	95,4 %	811
Jugosloven	0,8 %	7
Ostali	0,1 %	1
Ukupno	100%	850

Kada govorimo o etničkoj distanci građana Republike Srpske prema narodima koji su živjeli u SFRJ u stvari govorimo o Srbima, jer je procenat ostalih naroda u uzorku manji od 5 %.

REZULTATI

I. FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE

Građani Federacije Bosne i Hercegovine (*Tabela 12*) najviše odbacuju Rome (od devet ponuđenih odnosa oni se najviše odbacuju u pet). Na drugom mjestu po odbacivanju, nalaze se Albanci (od devet ponuđenih odnosa u tri su Albanci najviše odbacivani). Na trećem mjestu se nalaze Makedonci. Crnogorci su četvrti, a iza njih slijede Srbi. Najviše se prihvataju Slovenci i Hrvati. Interesantno je i to da građani Federacije BiH nešto više prihvataju da stupe u brak (ili član njihove porodice) sa Srbinom nego sa Slovencima ili Slovenkama.

Rezultati koji su dobijeni u Federaciji BiH iznenađuju. Očekivalo se da bi najveća distanca mogla da bude prema Crnogorcima i Srbima, zbog otvorenog neprijateljsva u toku rata. Takođe treba imati u vidu i izvještavanje medija u toku rata ali i kasnije o ova dva naroda, u kojoj su oni predstavljani u veoma lošem svjetlu. Kao što vidimo, rezultati su drugačiji.

Svakako trebamo imati na umu da zvanična politika koja dolazi iz Federaciji Bosne i Hercegovine, prije svega od strane bošnjačkih političara, propagira zajednički život svih naroda u ovoj zemlji, što je svakako imalo uticaja na stepen distance građana Federacije Bosne i Hercegovine prema Srbima i Crnogorcima.

Etnička distanca prema Albancima, Romima i Makedoncima, prije svega, može se objasniti predrasudama koje građani ovog entiteta imaju zbog nedovoljnog poznavanja ovih narod. Predrasude koje građani Federacije BiH imaju prema Albancima, Romima i Makedoncima mnogo su važnije za odbacivanje ili prihvatanje ponuđenih odnosa, nego neprijateljsvo i otvoren sukob sa Srbima i Crnogorcima u proteklom ratu u Bosni.

Tabela 11: Prihvatanje ponuđenih odnosa kod Bošnjaka i Hrvata u Federaciji BiH

	Slovinci		Crnogorci		Hrvati		Albanci	
	Bošnjaci	Hrvati	Bošnjaci	Hrvati	Bošnjaci	Hrvati	Bošnjaci	Hrvati
Da posjećuje moju zemlju kao turista	98 % *	93,5 %	96,2 %	96,1 %	96,1 % **	83,7 %	96,9 %	96,1 %
Da stalno živi u mojoj zemlji	76,8 % **	62,5 %	69,6 % **	56,6 %	78 % *	84,3 %	65,3 % **	35,6 %
Da stanuje u mom susjedstvu, istoj zgradi ili susjedstvu	73,1 % **	58,7 %	65,2 % **	50,2 %	72,8 % **	84,7 %	62,4 % **	32,2 %
Da bude nastavnik u školi u mom mjestu	53 % **	35,5 %	42,1 % **	27,6 %	53,7 % **	70,7 %	39 % **	21,5 %
Da mi bude šef na poslu	49,5 % **	36,9 %	36,4 % **	25,8 %	45 % **	67 %	34 % **	18 %
Da ima rukovodeći ili neki drugi vadan položaj u mojoj zemlji	45,2 % **	32,4 %	32,6 % **	20,8 %	41,9 % **	65 %	30,9 % **	14,6 %
Da se družim sa njim kao sa prijateljem	74,6 % **	56 %	66,8 % **	50,2 %	73,7 %	77,3 %	63,9 % **	30,9 %
Da moja sestra ili bratstupa u brak sa njim ili njom	33,6 %	32,4 %	26,2 %	23,7 %	32,6 % **	73 %	23,4 % *	15,5 %
Da stupim u brak sa njim ili njom	26,3 %	25,9 %	19,5 %	18,3 %	24,1 % **	71 %	16,7 %	10,7 %

* - statistički značajna razlika između Bošnjaka i Hrvata na nivou 0,05

** - statistički značajna razlika između Bošnjaka i Hrvata na nivou 0,01

Tabela 11. (Nastavak)

	Srbi		Makedonci		Romi	
	Bošnjaci	Hrvati	Bošnjaci	Hrvati	Bošnjaci	Hrvati
Da posjećuje moju zemlju kao turista	93,9 %	93,8%	97,8 % *	95,1 %	95,9 %	94,6 %
Da stalno živi u mojoj zemlji	72,8 %	67,5 %	70 % **	48,1 %	68,5 % **	38,1 %
Da stanuje u mom susjedstvu, istoj zgradi ili susjedstvu	66,9 %	63,1%	65,8 % **	43,2 %	59,3 % **	30 %
Da bude nastavnik u školi u mom mjestu	48,1 % **	35,4 %	39,2 % **	22,2 %	38,7 % **	21,5 %
Da mi bude šef na poslu	39,7 %	35 %	35,5 % **	20,7 %	33 % **	18,4 %
Da ima rukovodeći ili neki drugi važan položaj u mojoj zemlji	36,6 %	33,2 %	32,2 % **	16,9 %	30,9 % **	14,3 %
Da se družim sa njim kao sa prijateljem	66,9 %	62,8 %	66,8 % **	44,4 %	62,4 % **	28,3 %
Da moja sestra ili bratstupi u brak sa njim ili njom	27,2 % *	34,3 %	25,4 % **	16,9 %	19,8 % *	12,6 %
Da stupim u brak sa njim ili njom	20,5 % *	28,5 %	18,7 % *	12,8 %	13,7 % **	10,8 %

* - statistički značajna razlika između Bošnjaka i Hrvata na nivou 0,05

** - statistički značajna razlika između Bošnjaka i Hrvata na nivou 0,01

Interesantan je podatak da građani Federacije Bosne i Hercegovine najmanje prihvataju Hrvate kao turiste.

Od svih ponuđenih odnosa (Tabela 13) stanovnici Federacije Bosne i Hercegovine najviše odbijaju da stupe u brak sa pripadnikom drugog naroda, kao i da neko od članova njihove porodice stupi u brak sa nekim od pripadnika drugog naroda, bez obzira o kojem je narodu je riječ. Treći ponuđeni odnos koji građani Federacije Bosne i Hercegovine najviše odbijaju je da pripadnik jednog od ponuđenih naroda ima rukovodeći ili neki drugi važan položaj u zemlji. Nešto manje građana Federacije Bosne i Hercegovine protivi se da nastavnik koji je pripadnik nekog od ponuđenih naroda bude nastavnik u njihovom mjestu. Od devet ponuđenih

odnosa šesto i sedmo mjesto zauzimaju odnosi »Da se družim sa njim kao sa prijateljem« i »Da stanuje u mom susjedstvu, zgradi ili ulici«. Građani Federacije Bosne i Hercegovine najmanje se protive da pripadnici naroda koji su navedeni u istraživanju žive u njihovoj zemlji ili da je posjećuju kao turisti.

Za Federaciju Bosne i Hercegovine je karakteristično da se najviše odbijaju odnosi i kojem je stepen intimnosti sa drugim narodima najveći, i tu nema razlike u odnosu na narode koji su ponuđeni. Razlike postoje u stepenu odbijanja pojedinog naroda, dok nema razlike u odnosu na redosled ponuženih odnosa, znači iako se najviše odbija brak sa pripadnikom bilo kojeg naroda, mnogo manje se odbija brak sa Hrvatima nego brak sa pripadnikom albanskog naroda.

Građani Federacija BiH su spremni da druge narode prihvate kao sugrađane, ali ne i da im dozvole da aktivno učestvuju u društvenim zbivanjima. Mogućnost da se pripadnik nekog dugog naroda nađe na nekom važnom rukovedećem ili političkom položaju odbacuje najveći broj građana Bosne i Hercegovine. Sve ovo ukazuje da su građani ovog entiteta spremni da žive jedni pored drugih, ali ne i jedni sa drugima.

Interesantno je vidjeti koliko su Bošnjaci i Hrvati, iz Federacije Bosne i Hercegovine, spremni na da stupe u odnose različite bliskosti sa pojedinim narodima, da li među njima postoje razlike i u kojoj mjeri.

Slovinci

Bošnjaci su spremniji da prihvate ponuđene odnose sa Slovencima nego pripadnici hrvatskog naroda. Razlika između Bošnjaka i Hrvata se smanjuje (posljednja dva ponuđena odnosa) kako se povećava stepen bliskosti sa Slovencima

Crnogorci

Bošnjaci su spremniji da prihvate ponuđene odnose sa Crnogorcima nego pripadnici hrvatskog naroda. Mogućnost da ispitanik ili članovi njegove porodice stupe u brak sa Crnogorcem odbijaju skoro podjednako pripadnici oba naroda.

Hrvati

Hrvati iz Bosne i Hercegovine mnogo više prihvataju ponuđene odnose sa Hrvatima iz Hrvatske nego Bošnjaci. Ovi rezultati su očekivani i ne treba da nas iznenađuju. Ono što iznenađuje je veće prihvatanje Bošnjaka, da im zemlju Hrvati iz Hrvatske posjećuju kao turisti. To se možda može objasniti time da jedan dio Hrvata ne prihvata Bosnu i Hercegovinu kao svoju državu, ili je prihvataju samo privremeno, a samim tim im je i neprihvatljivo je da Hrvate iz Hrvatske se doživljavaju kao turiste. Bošnjaci Bosnu i Hercegovinu prihvataju kao svoju državu i nemaju ništa protiv da drugi narodi, pa i Hrvati iz Hrvatske, posjećuju njihovu zemlju kao turisti.

Albanci

Bošnjaci i Hrvati iz Federacije Bosne i Hercegovine, različito prihvatanju ponuđene odnose sa Albancima. Bošnjaci mnogo više prihvataju ponuđene odnose sa pripadnicima albanskog naroda, nego Hrvati, ali kako ponuđeni odnosi postaju sve intimnije, tako se smanjuje i razlika u stepenu distance između Bošnjaka i Hrvata.

Srbi

Bošnjaci u odnosu na Hrvate iz Federacije Bosne i Hercegovine više prihvataju Srbe u onim situacijama koje ne zahtjevaju veći stepen bliskosti. Kada im se ponudi brak sa pripadnikom srpskog naroda, Bošnjaci se tome više protive. Hrvati su spremniji da prihvate brak sa Srbima, najvjerovatnije zbog vjerske bliskosti.

Makedonci

Makedonce više prihvataju Bošnjaci nego Hrvati, bez obzira na bliskost ponuđenih odnosa. Razlika u stepenu etničke distance ova dva naroda se smanjuje, ali postoji statistički značajna razlika, što ponuđeni odnosi postaju intimniji.

Romi

Rome više prihvataju Bošnjaci nego Hrvati, bez obzira na bliskost ponuđenih odnosa. Razlika između Bošnjaka i Hrvata postaje sve manja, ali je statistički značajna, što su ponuđeni odnosi sa pripadnicima romskog naroda bliskiji i intimniji.

Zaključak

Iako su rezultati dobijeni ispitivanjem distance građana Federacije Bosne i Hercegovine veoma kompleksni, moguće je izvući nekoliko najopštijih zaključaka. Građani Federacije Bosne i Hercegovine najviše odbacuju Rome, potom Albance i Makedonce. Slijede Srbi i Crnogorci, dok se najmanje odbacuju Slovenci i Hrvati. Na osnovu dobijenih rezultata, nameće se zaključak da predrasude građana Federacije Bosne i Hercegovine prema Romima, Albancima i Makedoncima, mnogo su važnije za odbacivanje ili prihvatanje ponuđenih odnosa, nego što je bilo otvoreno neprijateljstvo i ratni sukob sa Srbima, Crnogorcima i Hrvatima.

Analiza svakog od ponuđenih odnosa, pokazala je da što je ponuđeni odnos bliskiji, to ga građani Federacije Bosne i Hercegovine više odbacuju. Ponuđeni

odnosi koji građane Federacije Bosne i Hercegovine dovode u podređen položaj, više se odbacuje nego odnosi u kojima hijerarhija ne postoji.

U Federaciji Bosne i Hercegovine postoji razlika u stepenu etničke distance Bošnjaka i Hrvata prema narodima koji su živjeli u bivšoj SFRJ. Hrvati više odbacuju ponuđene odnose nego Bošnjaci.

II. REPUBLIKA SRPSKA

Građani Republike Srpske (Tabela 12) najmanje prihvataju bosanske Muslimane (Bošnjake) - od devet ponuđenih odnosa u pet slučajeva pripadnici ovog naroda se najviše odbacuju. Drugi narod kojeg najviše odbacuju građani ovog entiteta su Romi. U četiri ponuđena odnosa, oni se najmanje prihvataju. Iza njih slijede Hrvati. Etnička distanca građana Republike Srpske prema Slovencima je manja u odnosu na Hrvate, Rome i Bošnjake. Oni najčešće zauzimaju četvrtu poziciju. Slijede Makedonci koji zauzimaju peto mjesto. Od svih ponuđenih naroda najmanju etničku distancu građani ovog entiteta imaju prema Crnogorcima.

Tabela 12: Prihvatanje ponuđenih odnosa kod građana Republike Srpske

	Bošnjaci	Hrvati	Romi	Slovenci	Maked.	Crnog.
Da posjećuje moju zemlju kao turista	98,8 %	98,4 %	97,7 %	99,5 %	99,5 %	99,5 %
Da stalno živi u mojoj zemlji	57,7 %	60,8 %	58,5 %	69,8 %	69,6 %	83,5 %
Da stanuje istoj zgradi ili susjedstvu	48,9 %	54,0%	46,9 %	62,9 %	62,5 %	77,5 %
Da bude nastavnik u školi u mom mjestu	28,8 %	33,6 %	30,1 %	44,4 %	45,4 %	67,9 %
Da mi bude šef na poslu	25,8 %	28,2 %	26,8 %	42,1 %	41,1 %	59,2 %
Da ima rukovodeći ili neki drugi važan	23,2 %	24,7 %	22,4 %	34,4 %	34,5 %	52,6 %
Da se družim sa njim kao sa prijateljem	37,7 %	45,5 %	39,2 %	59,7 %	59,0 %	77,8 %
Da moja sestra ili brat stupi u brak	15,6 %	20,3 %	16,3 %	34,9 %	35,9 %	63,4 %
Da stupim u brak sa njim ili njom	13,9 %	15,9 %	13,5 %	28,8 %	30,9 %	55,8 %

Ovi rezultati su bili i očekivani. Najveća distanca je prema Bošnjacima sa kojima su Srbi bili četiri godine u ratu. Romi su tradicionalno narod koji se najviše odbacuje. To se može objasniti predrasudama koje imamo prema tom narodu. Djelimično tačne i netačne informacije, koje građani Republike Srpske, imaju o Romima i njihovom životu jedan su od bitnih faktora koji utiču na ovoliki stepen odbacivanja romskog naroda. Građani ovog entiteta zatim najviše odbacuju Hrvate što se može objasniti ratnim dešavanjima.

Očigledno je da ratna dešavanja i neprijateljstvo kod građana Republike Srpske (Srba) imaju veći značaj od predrasuda i stereotipa o drugim narodima. Velika etnička distanca prema Bošnjacima i Hrvatima rezultat je i propagande u toku rata, ali i poslije, u kojoj su ova dva naroda u Republici Srpskoj prikazivana u veoma »lošem svjetlu«. Tako da veliki broj građana Republike Srpske još uvijek Bošnjake vidi kao vjerske fanatike i fundamentaliste, a Hrvate kao »ustaše«.

Građani Republike Srpske najviše odbijaju da stupe u brak sa Bošnjacima, Romima, Hrvatima, Slovencima i Makedoncima. Kad su Crnogorci u pitanju, najviše se protive da pripadnik tog naroda zauzme neku važnu funkciju u njihovoj zemlji. Na ovim prostorima Crnogorci se često opisuju kao ne baš radan narod, takođe za njih važi da su uvijek na rukovodećim položajima gdje god da se nađu, i vjerovatno je to uticalo da građani Republike Srpske najviše odbijaju upravo taj ponuđeni odnos. Na drugom mjestu kod Crnogoraca, nalazi se opcija »Da stupim u brak sa pripadnikom tog naroda« gdje se sa ovom tvrdnjom slaže 55,8 % ispitanika, što je znatno više u odnosu na druge narode.

Građani Republike Srpske nešto manje se protive da neki član njihove porodice (brat ili sestra) ožene ili se udaju za Bošnjaka, Roma ili Hrvata, ali je procenta onih koji ponuđeni odnos odbacuju veoma veliki.

Pored odbijanja da stupe u brak sa pripadnikom drugog naroda, građani se protive bilo kakvoj mogućnosti da pripadnici drugih naroda nađu na nekom rukovodećem položaju u društvu ili bilo kojoj situaciji gdje bi bili u podređenom položaju u društvu. Stanovnici ovog entiteta se protive da im Slovenci i Makedonci budu na visokim položajima u društvu, ali i da im pripadnik nekog drugog naroda bude šef na poslu. Iako se građani Republike Srpske protive da pripadnici drugih naroda upravljaju njihovim entitetom, stvarnost je drugačija. Od kraja rata pa do sada Bosnom i Hercegovinom je upravljao Visoki predstavnik za Bosnu i Hercegovinu čija su ovlaštenja veoma velika. Mnogo puta je Visoki predstavnik za Bosnu i Hercegovinu ta ovlaštenja i koristio, što je kod građana ovog entiteta stvorilo uvjerenje da Bosnom i Hercegovinom ne upravljaju političari koje je narod izabrao (ma kakvi oni bili), već predstavnici međunarodne zajednice.

Građani Republike Srpske najmanje odbijaju da im pripadnici drugih naroda posjećuju njihovu zemlju kao turisti ili da žive u njihovoj zemlji.

Zaključak

Na osnovu dobijenih rezultata ispitivanja etničke distance u Republici Srpskoj imamo nešto jasniju situaciju nego što je to u Federaciji Bosne i Hercegovine. Građani Republike Srpske najmanje prihvataju bosanske Muslimane (Bošnjake) i Rome. Slijede Hrvati, Slovenci i Makedonci, a najmanje se odbacuju Crnogorci. Čini se da su ratna dešavanja i neprijateljstvo kod građana Republike Srpske (Srba) u velikoj mjeri odrazilo na distancu prema Bošnjacima i Hrvatima. Međutim, velika distanca prema Romima može se objasniti postojanjem predrasuda i stereotipa kojima se opisuje taj narod.

Građani Republike Srpske odbijaju da oni ili članovi njihove porodice stupe u brak sa pripadnikom drugog naroda. Takođe se protive i bilo kakvoj mogućnosti da pripadnici drugih naroda nađu na nekom rukovodećem položaju u društvu, ili bilo kojoj situaciji gdje bi sami bili u podređenom položaju u društvu u odnosu na pripadnike drugih nacionalnosti.

BOSNA I HERCEGOVINA - GDJE SMO DANAS?

Rezultati ovih istraživanja nam pokazuju da građani Bosne i Hercegovine imaju veliku distancu prema narodima sa kojima su do prije deset godina živjeli u jednoj državi. Razloga za odbijanje određenih odnosa sa pojedinim narodima ima mnogo, i navešćemo samo neke od njih: otvoreno neprijateljstvo u toku rata, nepoznavanje načina života drugih naroda, stereotipi i predrasude o drugim narodima, nedostatak tačnih informacija i zatvorenost tih društava, svakako su samo neki od razloga ovako velike etničke distance građana Bosne i Hercegovine. Slična situacija je i u zemljama u našem okruženju (Hrvatska i Jugoslavija).

Rezultati nam pokazuju da su Bošnjaci, Hrvati i Srbi u Bosni i Hercegovini, mnogo više spremni da žive jedni pored drugih nego jedni sa drugima. Odbijanje bilo kakvog intimnijeg odnosa sa pripadnikom drugih naroda, jasno nam pokazuje koliko su ova tri naroda međusobno podijeljena. Pokušaj uspostavljanja bliskih odnosa sa pripadnikom drugog naroda u ovim sredinama nailaziće na osude, prezir i odbacivanje.

Kod sva tri naroda veoma je izraženo neslaganje da pojedinac koji nije pripadnik njihovog naroda bude na nekoj važnoj funkciji u zemlji. Mogućnost da pripadnik drugog naroda bude u nadređenom položaju kod običnih građana Bosne i Hercegovine izaziva strah, i u velikoj mjeri se odbacuje. Veoma je mali broj građana koji vjeruju da pripadnici drugih naroda koji se nalaze na "visokim" položajima u društvu rade u interesu sva tri naroda, a ne samo naroda kojem pripadaju.

U Bosni i Hercegovini povjerenje među narodima je veoma slabo i treba će mnogo dobre volje, vremena i truda da bi se ponovo povratilo. Tek tada se može očekivati smanjenje etničke distance prema narodima u Bosni i Hercegovini, ali i

prema drugim narodima. Smanjenje etničke distance prema drugim narodima biće jasan pokazatelj svima da je Bosna i Hercegovina postala demokratska država u kojoj se pojedinac cijeni po svojim kvalitetima, a ne po tome kojem narodu pripada.

LITERATURA

- Lučić, B. (1997). *Etnička distanca i nacionalne stereotipije Srba u Srpskom Sarajevu*. Beograd, Diplomski rad odbranjen na Filozofskom fakultetu.
- Turjačanin, V. (1999). *Etnička distanca kod mladih u Republici Srpskoj*. Rad prezentovan na naučnom skupu Empirijska istraživanja u psihologiji, Beograd.
- Turjačanin, V., Čekrlija, Đ., Powell, S., Butollo, W. (2001). *Etnička distanca i etnički stereotipi studenata psihologije u Banja Luci i Sarajevu*. Rad prezentovan na naučnom skupu Empirijska istraživanja u psihologiji, Beograd.

ABSTRACT

ETHNICAL DISTANCE OF THE CITIZENS OF REPUBLIKA SRPSKA AND THE FEDERATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA TO THE NATIONS OF FORMER SOCIALIST FEDERAL REPUBLIC OF YUGOSLAVIA

Srdan Puhalo

The paper presents the study of Ethnical distance with the citizens of Bosnia and Herzegovina. The study was made using Bogardus' scale of social distance, on 1000 interviewees of the Federation of BiH and 850 interviewees of Republika Srpska.

The citizens of the Federation of Bosnia and Herzegovina reject the Romas the most, followed by the Albanians and Macedonians. This is followed by the Serbs and Montenegrins, while Slovenians and Croats are the least rejected. Prejudices of the citizens of Bosnia and Herzegovina to the Romas, Albanians, and Macedonians are much more important for the rejection or accepting of offered relations, than it was the case with open hostility and war conflicts with the Serbs, Montenegrins, and Croats. In the Federation of Bosnia and Herzegovina a distinction is made in the degree of ethnical distance of Bosniaks and Croats to the nations who lived in the former Socialist Federal Republic of Yugoslavia. Offered relations are more rejected by the Croats than by the Bosniaks.

The citizens of Republika Srpska accept the Muslims (Bosniaks) and Romas the least. This is followed by the Croats, Slovenians, and Macedonians, and the Montenegrins are rejected the least. The citizens of Republika Srpska refuse that they or the members of their family marry a member of another nation. Thus they object any possibility for the members of other nations to be found on managing position, or any situation where they themselves would be in a subordinate position in society in relation to the members of other nationalities.